

J. Termote, M. Dewilde

HET VERSTERKTE LEGERKAMP UIT 1694 TE VEURNE-BEWESTERPOORT

De expansiedrang van Lodewijk XIV leidde tot belangrijke gebiedswinst ten nadele van de Spaanse Nederlanden. Ter bescherming van de nieuwe noordgrens ontwierp Maarschalk de Vauban een 3-ledige verdedigingslijn. De westelijke hoeksteen van de hoofdlinie werd gevormd door de havenstad Duinkerke, van vitaal belang voor het koninkrijk, en tussen 1662 en 1678 uitgebouwd tot een der best verdedigde havens van de Noordzeekust. Het westelijke deel van de voorlinie, ter bescherming van de havenstad en de kasselrij Veurne, die sinds de Vrede van Aken (1668) bij Frankrijk ingelijfd was, werd pas tijdens de Negenjarige Oorlog (1688-1697) gerealiseerd toen de druk op Duinkerke steeds groter werd en de kasselrij geregeld door plunderende Spaanse troepen onder de voet werd gelopen.

Vanaf 1692 liet de Franse legerleiding dan ook een nieuwe, meer vooruitgeschoven linie aanleggen achter de vaarten Duinkerke-Veurne-Fintelle en dit ter vervanging van de reeds in 1685 opgeworpen linie op de scheiding van de kasselrijen Veurne en Winoksbergen. Deze verdediging bestond uit een doorlopende aarden wal waarachter ter hoogte van de bruggen aarden schansen met bakstenen torens werden opgetrokken. Bovendien werd de stad Veurne, na de definitieve herovering op de Hollanders door Markgraaf de Boufflers begin 1693, als steunpunt op deze linie en als vooruitgeschoven voorpost ter verdediging van Duinkerke opnieuw versterkt. De stad kreeg een gebastioneerde stadsmuur, omringd door twee, van ravelijnen voorziene grachten, die beide door een weg met glacis afgeboord werden. In de buitenste vestingsgracht was, op de meest bedreigde noordoostzijde een hoornwerk uitgebouwd. De degelijkheid van de versterking werd nog opgedreven door een reeks van vijf aarden schansen langs de waterloop het Langeleed ten noorden van de stad en door de uitbouw van een versterkt legerkamp in juni 1694 tussen de vesting en de sinds 1640 terug onder water gezette Moeren (fig. 100). Dit kamp had tot doel de omsingeling van de stad te beletten en de bevoorrading via de vesting Sint-Winoksbergen veilig te stellen.

De kerende oorlogskansen tijdens de Spaanse Successieoorlog (1703-1713) leidde al gauw tot een grotere druk op de linie. In 1708 slaagden de geallieerden erin verschillende redoutes langs de Lovaart in brand te steken en in 1712 werd onverwacht het fort *De Knocke*, gelegen op de samenvloeiing van IJzer en Ieperlee, op de Fransen heroverd. Het Verdrag van Utrecht (1713) bepaalde de ontruiming van de stad Veurne, die in 1715 samen met het fort *De Knocke* één

Fig. 100. De fortificaties van de stad Veurne met het versterkte legerkamp. Ontwerp uit 1694 (Collectie J. Sierens, Veurne).

der bareelvesten van de Zuidelijke Nederlanden werd. De kasselrij diende op eigen kosten de linies en het versterkte kamp te slopen. Afgeschrikt door de hoge kosten en profiterend van de machtswisseling verzuidde het magistraat laatstgenoemde versterking te slechten en dit met het argument dat het kamp deel uitmaakte van de fortificaties van de stad Veurne. De aardwerken bleven derhalve gespaard en dit tot de ruilverkavelingswerken van 1972, waarbij het terrein op twee schansen (fig. 101, 1 en 4) na geëffend werd. Wanneer in de zomer 1983 de best bewaarde redoute gelegen op de zuidoosthoek van het kamp (fig. 101, 1) met nivellering bedreigd werd, voerde de "Werkgroep Archeologie voor Veurne en Omstreken" een noodopgraving uit. Dit onderzoek werd aangevuld met de terreinprospektie, de kartografische studie en het pedologisch onderzoek van het legerkamp.

Bij de aanleg werd duidelijk ingespeeld op de gegevens van het terrein, waarvan de ondergrond bestaat uit grotendeels reeds uitgeveende poelgronden doorsneden door een reeks N.Z.-lopende 'kreekruggen'. De 2 km² grote versterking werd ingeplant tussen de Speievaart en het Annekensleed, twee afwateringsvaarten van de Moeren. Achter deze waterlopen kwam een aarden wal waarachter op de noord- en zuidzijde respectievelijk 2 en 3 aarden schansen verrezen, die omwille van de watervoorziening van de grachten op de poelgronden werden ingeplant. Het open kroonwerk, dat de westzijde van het kamp beschermde verrees op een kreekrug. De westzijde naar de stad bleef

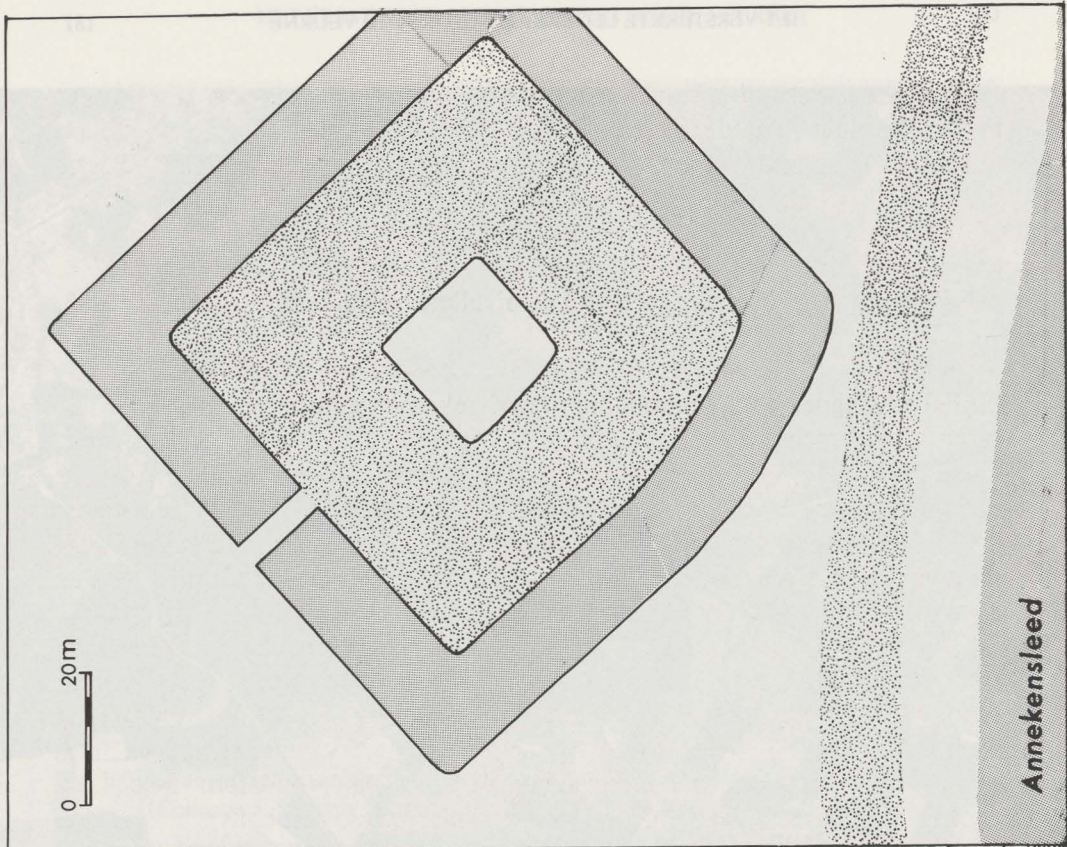

Fig. 101. Luchtfoto van het gebied ten zuidwesten van Veurne, toestand 1968. S. 1/20.000.

©Aero-Survey, Sint-Niklaas.

A: de stad Veurne.

B: het versterkte legerkamp; 1: onderzochte schans, in sept. 1983 geëffend; 2 en 3: na 1972 verdwenen schansen; 4: nog bestaande schans; 5: vermoedelijke plaats van de schans 'Sint-Jacobsbrug', kort na 1972 gesloopt.

open wat het kamp bij een eventuele inname onbruikbaar maakte. Op het terrein tekende de onderzochte schans zich nog duidelijk af als een vierkant eiland van 66 m zijde omgeven door een gedeeltelijk nog natte gracht. Van de wal rond het kamp was ten zuiden enkel nog een lichte verhevenheid merkbaar (fig. 102). Een doorsnede door gracht en heuvellichaam leverde gegevens omtrent de ondergrond, de opbouw en de uitrusting van de schans; ze werden gelukkig aangevuld door controle bij de nivelleringswerken in september 1983.

De versterking bleek gedeeltelijk op de vulling van een post-middel-eeuwse veenput aangelegd. Een 1,3 m diepe en 14 m brede gracht met U-vormig profiel omringde de schans volledig. De vrijgekomen grond werd in horizontale lagen aangebracht, waarbij in een eerste fase het eiland een 40-tal cm werd opgehoogd. Een 7 m brede licht opgaande strook scheidde de gracht van de 11,4 m brede wal, waarvan enkel de basis nog bewaard bleef. Deze breedte wijst op het voorkomen van een walgang. De toegang lag blijkens een 4,5 m brede onderbreking in de wal in het midden van de noordwestzijde. Binnen de omwalling had een felle brand gewoed te oordelen naar de *in situ* verbrande kleigrond; samen met het ontbreken van funderingssporen en paalgoten vormt dit een aanwijzing dat de uitkijktoren in vakwerk was opgetrokken en door brand vernield werd. De top van de wal werd op een niet achterhaald tijdstip afgestoken, waarbij de aarde over het binnenoppervlak en de strook gespreid werd. Het binnenloopvlak bleek opvallend arm aan vondsten. Gezien de ligging van de versterking – achter de eigenlijke linies – en het verloop van de militaire gebeurtenissen kende het kamp waarschijnlijk nooit een geregelde bezetting.

Fig. 102. Microtopografische opname van de onderzochte schans (toestand 1982).
Interpretatiekaart van de grachten en wallen.